

PРАВNA UREDITEV RAZMERIC MED STARŠI IN OTROKI

IZVOR OTROKA (OČETOVSTVO, MATERINSTVO) IN NJEGOV DRUŽINSKI STATUS

Splošno

Razmerje med starši in otroci nastane:

- (1) na naraven način – z rojstvom otroka,
- (2) na pravni način – s posvojitvijo.

Za pravni položaj otroka ni pomembno, ali je rojen znotraj ali zunaj zakonske zveze.

ZZZDR predpisuje načine določanja izvora otroka.

To pride v poštev glede očeta, mati je praviloma znana.

Načini določanja očetovstva se ravna po okoliščini ali je otrok rojen zunaj ali znotraj zakonske zveze.

Zakonski otroci so rojeni v zakonski zvezi ali 300 dni po prenehanju ali razveljavitvi zakonske zveze, kar pomeni, da je bil otrok spočet v zakonski zvezi.

Po Konvenciji ZN o otrokovih pravicah se otroka ne sme diskriminirati glede na rojstvo.

Zakonski otroci in spodbijanje očetovstva in materinstva

Za očeta velja mož otrokove matere (oče je tisti, na kogar kaže zakonska zveza), **če je bil otrok rojen v zakonski zvezi ali v roku 300 dni po prenehanju ali razveljavitvi zakonske zveze.**

Če mati v času 300 dni po prenehanju sklene novo zakonsko zvezo, se za očeta šteje novi mož (v 95% je to res). Ta položaj se imenuje "mešanje krvi".

Možno je, da pravna domneva o očetu v danem trenutku ne ustreza resnici, zato jo je možno izpodbijati (**izpodbijanje očetovstva**). To lahko storijo:

- (1) **materin mož** (domnevni oče) – v 1 letu, ko zve za okoliščino, ki mu vzbudi dvom, vendar najkasneje do poteka 5 let po otrokovem rojstvu, tožiti mora mater in otroka,
- (2) **mati** – mora vložiti tožbo v 1 letu po otrokovem rojstvu, tožiti mora moža in otroka,
- (3) **moški, ki misli, da je otrokov oče** – v 1 letu od dneva, ko je očetovstvo vpisano v matično knjigo,
- (4) **otrok do dopolnjenega 23. leta** – tožiti mora domnevnega očeta in mater, **mladoletnega otroka pri tem ne morejo zastopati starši, zato mu sodišče dodeli kolizijskega skrbnika.**

V pravi zaradi spodbijanja očetovstva je treba dokazati, da materin mož ni otrokov oče. Ugotavlja se:

- kdaj je bil otrok spočet,
- ali je imela mati takrat spolne odnose z možem ali s kom drugim,
- ali je bila mati umetno osemenjena,
- ali je mož sterilen ali impotenten.

Lahko se opravi DNK analiza.

Če se v pravi ugotovi, da materin mož ni otrokov oče, preneha vsako razmerje med njim in otrokom za nazaj (od rojstva) – ex tunc.

Za izpodbijanje materinstva (n.pr.: zamenjava v porodnišnici) se smiselno uporabljajo določ-be o spodbijanju očetovstva.

Nezakonski otroci ter ugotavljanje očetovstva in materinstva

Pri nezakonskih otrocih ZZZDR določa, da velja za očeta tisti:

- (1) ki otroka prizna za svojega,
- (2) čigar očetovstvo se ugotovi s sodno odločbo.

Pripoznanje očetovstva je prostovoljna izjava določenega moškega, da je on oče nezakon-skega otroka.

Za veljavnost pripoznanja je potrebno:

- (1) moški, ki pripoznava, mora biti star najmanj 15 let in razsoden,
- (2) pripoznanje mora biti dano v predpisani obliki:
  - pred matičarjem,
  - v javni listini,
  - v oporoki,
  - pred socialnim varstvom.
- (3) s pripoznanjem se mora strinjati mati – če se mati ne strinja ali molči, lahko pripozna-vajoči toži na ugotovitev očetovstva.

Ni mogoče pripoznati otroka, glede katerega velja domneva očetovstva.

Najprej je potrebno domnevo izpodbiti, potem lahko sledi pripoznanje.

Pripoznanje velja od otrokovega rojstva.

Pravico do izpodbijanja pripoznanja očetovstva imata samo:

- (1) otrok,
- (2) tisti, ki misli, da je otrokov oče.

Pripoznanje, dano pod prisilo ali v zmoti, je možno spodbijati kot neveljavno.

Če pripozna otroka moški, ki ve, da ni otrokov oče, je pripoznanje kljub temu veljavno.

Pripoznanje, dano v oporoki je moč preklicati, ker je oporoka preklicni pravni posel.

Možno je prenatalno pripoznanje (= pripoznanje pred rojstvom) pod pogojem, da se otrok rodi živ.

Otroka se lahko pripozna tudi po njegovi smrti, če je zapustil potomce (dednopравни interes).

Na ugotovitev očetovstva lahko toži samo otrok do dopolnjenega 23. leta.

Dokler je mladoleten, toži po zastopniku (materi ali kolizijskem skrbniku).

Mati kot otrokova zastopnica ni dolžna sprožiti postopka za sodno ugotovitev očetovstva, niti ni dolžna povedati, koga šteje za očeta.

Če določenega moškega označi za očeta in ta očetovstva ne pripozna, ga ni dolžna v otrokovem imenu tožiti na ugotovitev očetovstva.

Socialno varstvo v tem pri-meru ne more namesto matere vložiti tožbe.

Otrok ne more s tožbo zahtevati od matere, da mu razkrije ime očeta.

Ne glede na voljo matere, otrok ne more izvedeti imena očeta, če je bil spočet s heterologno inseminacijo.

Na ugotovitev očetovstva ni mogoče tožiti, dokler ve-lja za očeta otroka nek drug moški, zato je treba najprej izpodbijati očetovstvo.

V postopku je treba dokazati, da:

je imel toženi v kritičnem času spolne odnose z otrokovo materjo,

je bil v tem razmerju spočet otrok.

Morebitni ugovor toženca, da v času spočetja otroka ni imel samo on spolnih odnosov z materjo nima nobenega vpliva na potek postopka. Sodišče ne more razširiti postopka na moške, imenovane v ugovoru.

Očetovstvo je treba ugotavljati tudi, kadar je bil otrok spočet v zunajzakonski skupnosti in materin partner noče pripoznati otroka.

Oče otroka, rojenega zunaj zakonske zveze, je dolžan po svojih možnostih prispevati k stroškom zaradi nosečnosti in poroda ter k stroškom za preživljanje matere pred porodom in po porodu, dokler se mati ne more zaposliti.

Z ugotovitvijo očetovstva nastopijo pravne posledice med otrokom in očetom od rojstva otroka.

Sodišče v sodbi o ugotovitvi očetovstva odloči tudi o preživljanju otroka, pri čemer ni vezano na zahtevek.
Ne odloča po uradni dolžnosti.

Včasih nastane potreba po ugotavljanju materinstva (pri najdencu).

V takem primeru smiselno uporabljajo določbe o ugotavljanju očetovstva.

Določanje starševstva za otroka, spočetea z biomedicinsko pomočjo

je urejeno v § 41 in § 42 ZZNPOB.

Mati otroka je ženska, ki ga je nosila in rodila (gestacijska mati).

Domneva materinstva ge-stacijske matere velja tudi v primeru, ko je bila uporabljena darovana jajčna celica, kar onemogoča priznanje posledic morebitnega surogatnega materinstva.

Domneve materinstva ni dovoljeno spodbijati, če je mati za postopek oploditve z biomedicinsko pomočjo (OBMP) po-dala kvalificirano (zavestno, svobodno in pisno) privolitev.

Za očeta otroka, spočetea z biomedicinsko pomočjo, velja materin mož ali materin zunaj-zakonski partner ob pogoju, da sta podala za postopek OBMP zavestno, svobodno in pisno privolitev.

Posebna ureditev v ZZNPOB glede očetovstva enako obravnava zakonskega in zunajzakonskega moža – temelj domneve očetovstva je za oba kvalificirana privolitev v OBMP.

Prepovedano je ugotavljati očetovstvo, če je bil otrok spočet s semenskimi celicami darovalca – ni možno vzpostaviti pravne vezi med darovalcem in otrokom.

Ugotavljanje starševstva za otroka, spočetea z znotrajtelesno umetno inseminacijo

Homologna inseminacija

Uporabljene so bile semenske celice materinega moža ali zunajzakonskega partnerja.

Otrokova mati je ženska, ki ga nosila in rodila – mati po rojstvu ali gestacijska mati, ki je tudi genetična mati, ker otrok izvira iz njene jajčne celice.

Materinstva ni možno spodbiti in spodbija-nje ni dovoljeno, če je dala mati za postopek OBMP zavestno, svobodno in pisno privolitev.

Za otrokovega očeta velja njen mož ali zunajzakonski partner.

Domneva njegovega očetov-stva je v skladu z genetično resnico, ker so bile uporabljene njegove semenske celice.

Očetovstva ni možno spodbiti in spodbijanje ni dovoljeno, če je materin mož ali zunajzakonski partner dal za postopek OBMP zavestno, svobodno in pisno privolitev.

Izjemoma je spodbijanje očetovstva dopustno, če se trdi, da otrok ni bil spočet s postopkom OBMP, kar v konkretnem primeru pomeni, da otrok ne izvira iz semenskih celic materinega moža.

Do spodbijanja so upravičeni:

- **materin mož ali zunajzakonski partner** v roku 1 leta, ko je zvedel za možnost, da otrok ni bil spočet z biomedicinsko pomočjo, vendar najkasneje 5 let po otrokovem rojstvu,
- **mati** v roku 1 leta po otrokovem rojstvu,
- **moški, ki misli, da je otrokov oče**, v 1 letu od dneva, ko je očetovstvo vpisano v matično knjigo,
- **otrok** do dopolnjenega 23. leta starosti.

Gre za smiselno uporabo določb ZZZDR o spodbijanju očetovstva.

Edina razlika je, da je do spodbijanja upravičen še materin zunajzakonski partner, ki po ZZZDR te pravice nima, ker mora očetovstvo svojega otroka najprej pripoznati, pripoznanje pa lahko spodbijata le otrok in moški, ki misli, da je otrokov oče.

Če se trdi, da pri umetni inseminaciji niso bile uporabljene semenske celice materinega moža ali zunajzakonskega partnerja, temveč druge semenske celice, se očetovstvo lahko izpodbija po enakih upravičencih in enakih rokih.

Če spodbijanje uspe, otrok pravno ostane brez očeta. Otrok je bil spočet s semensko celico darovalca – ugotavljanje očetovstva je prepovedano.

Heterologna inseminacija

Otrok je bil spočet s semenom darovalca.

Biološko ni možna umetna znotrajtelesna oploditev z jajčno celico darovalke in semensko celico materinega moža ali zunajzakonskega partnerja.

Glede matere velja enako kot pri homologni inseminaciji.

Za otrokovega očeta velja njen mož ali zunajzakonski partner.

Domneve ni dovoljeno spod-bijati, ker je podal za postopek zavestno, svobodno in pisno privolitev. Domneva očetovstva materinega moža ali zunajzakonskega partnerja temelji na njegovi kvalificirani privolitvi in ni v skladu z genetično resnico.

Mož ali zunajzakonski partner lahko spodbija očetovstvo, če:

*ni podal kvalificirane (zavestne, svobodne in pisne) privolitve – **odsotnost volje**, je imela njegova volja **napake** – zmota, prisila.*

Mož in druge osebe, ki so upravičene spodbijati očetovstvo (mati, otrok, deklaratorni oče), lahko izjemoma spodbijajo očetovstvo, če trdijo, da otrok ni bil spočet z biomedicinsko po-močjo.

Za spodbijanje morajo dokazati, da otrok ni bil spočet v postopku heterologne inseminacije, temveč naravno. V tem primeru je dovoljeno ugotavljati očetovstvo.

Če mati živi v zunajzakonski skupnosti, velja za otrokovega očeta njen zunajzakonski partner, kar ne ustreza genetični resnici.

Temelj te domneve je njegova kvalificirana privolitev v postopek OBMP.

Določbe o spodbijanju očetovstva so enake kot pri možu, ki ga med upravi-čenci smiselno nadomešča zunajzakonski partner.

Starševstvo za otroka, spočetega z zunajtelesno oploditvijo

Homologna zunajtelesna oploditev

Pravna situacija je enaka kot pri homologni znotrajtelesni oploditvi.

Očetovstva ni dovoljeno spodbijati, ker sta dala zakonca ali zunajzakonska partnerja kvalificirano privolitev za postopek OBMP.

Izjema je **možnost spodbijanja očetovstva, če se trdi, da otrok ni bil spočet s po-stopkom OBMP.** Spodbijalni upravičenci in roki so enaki.

Heterologna zunajtelesna oploditev

Zunajtelesna oploditev s semenskimi celicami darovalca

Jajčna celica žene ali zunajzakonske partnerke se in vitro oplodi s semenskimi celicami darovalca.

Nato se oplojena jajčna celica (zgodnji zarodek) vnese v spolne organe ženske.

Mati tako spočetega otroka je genetično in po rojstvu zakonska žena ali zunajzakonska partnerka. Materinstva ni možno spodbiti in spodbijanje sploh ni dovoljeno, če je dala mati za postopek OBMP kvalificirano privolitve.

Za očeta velja materin mož ali zunajzakonski partner.

Spodbijanje očetovstva zaradi posebej kvalificirane privolitve ni dovoljeno, razen če se trdi, da otrok ni bil spočet s postopkom OBMP.

Spodbijalni roki in upravičenci so enaki kot pri heterologni in vivo inseminaciji.

Zunajtelesna oploditev z jajčno celico darovalke

S semenom zakonskega moža ali zunajzakonskega partnerja se in vitro oplodi jajčna celica darovalke (= ženske, ki ni njegova žena ali zunajzakonske partnerke).

Zarodek se nato vnese v telo žene ali zunajzakonske partnerke.

Mati otroka je ženska, ki ga je rodila, kar ne ustreza genetični resnici.

Spodbijanje materinstva ni možno.

Kljub temu, da otrok genetsko ni njen, se mati zaradi kvalificirane privolitve svoji odgovornosti zanj nikakor ne more odreči.

Mati lahko spodbija materinstvo, če:

- (1) ni podala kvalificirane privolitve,
- (2) je imela njena izjava napake volje – prisila, zmeta.

Če je njeno spodbijanje uspešno, otrok ostane brez matere.

To je zelo problematično, ker ni možno vzpostaviti pravne vezi med otrokom in genetično materjo.

Otrokov oče je mož ali zunajzakonski partner ženske, ki ga je rodila.

Domneva njegovega očetovstva je v skladu z genetično resnico.

Spodbijanje očetovstva je prepovedano, razen če se trdi, da:

- (1) otrok ni bil spočet s postopkom OBMP,
- (2) v postopku OBMP niso bile uporabljene semenske celice moža ali zunajzakonskega partnerja, ampak s semenskimi celicami drugega možkega – zamenjava semena (gre za pre-povedan način OBMP).

Za spodbijanje očetovstva velja glede upravičencev in rokov enako kot pri homologni inseminaciji.

Če se dokaže, da otrok ni bil spočet s postopkom OBMP, ampak naravno (kar je težko verjetno, kar drugače ne bi bila potrebna darovana jajčna celica), se očetovstvo spodbije in ugotavljanje očetovstva dovoljeno.

Če se dokaže, da je bil otrok spočet s semenom nekoga drugega, se očetovstvo spodbije in otrok ostane brez očeta, ker je ugotavljanje očetovstva pri darovalcih prepovedano.

Določanje starševstva, če je bil otrok spočet z ukrepi biomedicinske pomoči, ki po zakonu niso dovoljeni

Spočetje iz darovane jajčne in darovane semenske celice ter darovanje zarodka

Mati otroka je gestacijska mati – mati, ki je otroka nosila in rodila.

Za očeta tako spočetega otroka štejemo materinega moža ali zunajzakonskega partnerja.

Ni dovoljeno niti ugotavljanje očetovstva niti ugotavljanje materinstva.

Nadomestno ali surogatno materinstvo

Medicinsko sodelovanje pri nadomestnem materinstvu je prepovedano.

Za mater velja ženska, ki je otroka nosila in rodila – nadomestna mati.

Pogodbe o nadomestnem materinstvu so prepovedane in nične.

Matere ne veže soglasje za posvojitve, ki ga je dala pred rojstvom otroka.

Dogovor o plačilu za takšno dejanje je ničten, ker je v nasprotju z moralo – otroka degradira v trgovsko blago.

Posthumni postopki

se nanašajo na uporabo spolnih celic ali zarodkov umrlih oseb.

Mati otroka je vedno ženska, ki ga je rodila in nosila.

Določitev očeta se ravna po vrsti postopka (homologni, heterologni) in po razmerju matere do umrlega moškega.

Če je umrli bil mož ali zunajzakonski partner, potem velja umrli za očeta.

Če ni bil, velja za darovalca, za očeta pa se šteje morebitni mož matere, ki ima takšno očetovstvo pravico spodbijati.

Domneva očetovstva v tem primeru ne velja za zunajzakonskega partnerja, ker je zaradi prepovedanosti postopka izključena njegova za-vestna, svobodna in pisna privolitev – zunajzakonski partner mora takšnega otroka pripoznati.

Postumni postopki so izrecno prepovedani v ZZNPOB.

Postopek v sporih med starši in otroki (starševski spori)

Starševski spori so spori iz razmerij med starši in otroki:

(1) o ugotovitvi ali spodbijanju očetovstva ali materinstva,

(2) o varstvu, vzgoji in preživljanju otrok pod roditeljsko pravico.

Rešujejo se samostojno ali skupaj z zakonskimi spori oz. spori o ugotovitvi ali izpodbijanju očetovstva ali materinstva.

V starševskih sporih je javnost izključena.

Sodišče mora zaščititi interese otrok in tistih, ki ne morejo skrbeti zase. Sodišče ni vezano na zahtevek.

Če se spor o preživljanju otrok rešuje samostojno, odloči o njem okrajno sodišče, v vseh ostalih sporih odločijo okrožna sodišča.

V starševskem sporu obstaja možnost:

- začasne odločitve (pri kom bodo otroci),
- začasne odredbe (omejitev osebnih stikov).

Sodišče v sodbi o ugotovitvi očetovstva (materinstva) odloči tudi o preživljanju otroka.

Sodišče ni vezano na zahtevek.

Pravnomočna sodba se vpiše v rojstno matično knjigo.

Posvojeni otroci

Popolna posvojitve: pojem in namen

S popolno posvojitvijo (adopcijo) se posvojenec popolnoma izloči iz rodbine staršev in pov-sem preide v rodbino posvojitelja, v kateri dobi položaj naravnega otroka posvojitelja.

Posvojitelja se vpiše v rojstno in matično knjigo kot posvojenčeve starše.

Popolne posvojitve ni možno razvezati.

Namen posvojitve je varstvo in preskrba mladoletnikov, ki nimajo staršev, in ljudem, ki nimajo naravnih otrok, uresničiti željo po otrocih.

Pogoji za posvojitve

(1) **Posvojenec je lahko le mladoletna oseba,** ki še potrebuje skrb staršev.

Če mladoletna oseba predčasno pridobi popolno poslovno sposobnost, posvojitve ni možna. Naše pravo ne pozna posvojitve nasciturusa (*prenatalna posvojitve*). Posvojitve mora biti mladoletniku v korist.

(2) **Možno je posvojiti le otroka, pri katerem ni možnosti, da bo še živel s starši, ali so te možnosti neznatne.**

Po našem pravu je tako možno posvojiti otroka, ki:

- 1) nima živih staršev,
- 2) ima neznane starše,
- 3) ima odsotne starše in je njihovo bivališče že 1 leto neznano,
- 4) so ga starši zapustili,
- 5) so ga starši dali v posvojitve in to privolili pred pristojnim organom – zadostuje privolitev enega roditelja, če:
  - je bila drugemu roditelju odvzeta roditeljska pravica,
  - je drugi roditelj trajno nesposoben izjaviti voljo,
  - je prebivališče drugega roditelja že 1 leto neznano.

Če je bila odvzeta roditeljska pravica obema roditeljema, se da otroka v posvojitve takoj po pravnomočnosti odločbe.

(3) **Posvojitve ni možno opraviti, preden ne preteče 1 leto od izpolnitve katerega od pogojev.**

CSD lahko posvojitve izpelje prej, če je to v korist otroka.

Pred rojstvom dano soglasje za posvojitve matere ne veže.

V roku, ki mora preteči od danega soglasja do izpeljave posvojitve, roditeljska pravica oz. njeno izvrševanje miruje.

Roditelj ne izvršuje po lastni volji nobenih pravic in dolžnosti, ki izhajajo iz roditeljske pravice.

Naše pravo ne pozna *bianco (incognito) posvojitve*, pri kateri dajo starši privoljenje oz. soglasje za posvojitve, ne da bi vedeli, kdo bo otroka posvojil.

Zagotovljeno je nevmešavanje naravnih staršev.

(4) **Posvojitelj je lahko le polnoletna oseba, ki je vsaj 18 let starejša od posvojenca.**

(5) **Ni možno posvojiti:**

sorodnika v ravni črti,

brata ali sestre,

lastnega varovanca v času trajanja skrbniškega razmerja.

Zakonca morata posvojiti skupaj, razen če eden posvoji otroka drugega zakonca.

Nikogar ne more posvojiti več oseb, razen če sta posvojitelja zakonca.

(6) **Posvojitelj mora biti slovenski državljan.**

Posvojitelj je lahko tujec:

- kadar se ni dalo najti posvojitelja med slovenskimi državljanji, in
- ob soglasju pristojnih državnih organov.

(7) **Posvojitelj mora imeti določene moralne, vzgojne in zdravstvene lastnosti.** Posvojitelj ne more biti oseba, ki ji je bila odvzeta roditeljska pravica.

Zunajzakonska partnerja ne moreta posvojiti otroka, ker je to v nasprotju z določbo, da nikogar ne more posvojiti več oseb, razen če sta posvojitelja zakonca.

Če hočeta zunajzakonska partnerja posvojiti tujega otroka, ga mora posvojiti le eden izmed njiju ob običajnem soglasju drugega partnerja.

Zunajzakonski partner lahko posvoji otroka svojega partnerja.

Starševske dolžnosti, ki jih s tem pridobi, ne prenehajo, tudi če se zunajzakonska skupnost razdre.

Posvojitve ni možno razvezati.

V enostransko posvojitve mora privoliti otrokov roditelj, razen če ne živi več.

Nastanek posvojitve

Posvojitve nastane z odločbo, ki jo izda CSD, potem ko ugotovi, da so dani pogoji za posvojitve.

Pred posvojitvijo se lahko da otroka za določen čas v rejništvo (poskusna posvojitve).

V matično knjigo se vpiše posvojitelje kot starše.

Vpis naravnih staršev se ne razveljavi.

Neveljavnost posvojitve

Posvojitve je neveljavna, če niso izpolnjeni vsi pogoji za njen nastanek.

Postopek za razveljavitev uvede CSD:

(1) po uradni dolžnosti,

(2) na zahtevo:

posvojenca,

njegovih staršev,

posvojitelja.

Razveljavitev učinkuje za naprej.

Pravne posledice posvojitve

(1) **Posvojitelj se vpiše v matično knjigo kot otrokov roditelj.**

(2) **Posvojitelj pridobi roditeljsko pravico.**

(3) **Posvojitelj posvojencu izbere osebno ime.**

(4) **Med posvojiteljem in posvojencem nastane vzajemna dolžnost preživljanja.**

(5) **Posvojitelj ima pravico do osebnih stikov s posvojencem, če ne živi z njim.**

(6) **Posvojitelj in posvojenec ne moreta skleniti med seboj zakonske zveze.**

Posvojitve NI zadržek za sklenitev zakonske zveze med posvojencem in sorodniki posvojitelja.

Posvojenec lahko sklene zakonsko zvezo tudi z naravnimi otroci posvojitelja.

Posvojenec in njegovi potomci imajo do posvojitelja izenačen položaj v primerjavi z posvojiteljevimi naravnimi otroci, vključno z dedno pravico.

Razmerja med posvojencem in njegovimi naravnimi starši ter drugimi naravnimi sorodniki s posvojitvijo dokončno in popolnoma prenehajo (razen pri enostranski posvojitvi).

Posvojenec in njegovi dediči nimajo zakonite dedne pravice po naravnih starših, njihovih potomcih in drugih sorodnikih.

Naravni starši, njihovi potomci in drugi sorodniki nimajo dedne pravice po posvojencu in njegovih potomcih.

Posvojitve NE preneha z razvezo ali smrtjo posvojitelja, kot tudi naravna sorodstvena razmerja ne prenehajo.

Razmerja nepopolne posvojitve

Nepopolne posvojitve, sklenjene po Temeljnem zakonu o posvojitvah, še vedno obstajajo.

Glavna razlika med popolno in nepopolno posvojitvijo je, da **z nepopolno posvojitvijo med posvojencem in sorodniki posvojitelja ne nastane sorodstveno razmerje ter ne pravice in dolžnosti, ki iz tega izhajajo.**

Posvojitve ne vpliva na pravice posvojencev do njihovih staršev in drugih sorodnikov ter ne na njihove dolžnosti do njih.

Nepopolna posvojitve NI zakonski zadržek za sklenitev zakonske zveze, temveč utemeljuje samo zakonsko prepoved.

Posvojenec in njegovi potomci dedujejo le po posvojitelju (če ni bila ta pravica s pogodbo omejena), drugače po krvnih sorodnikih.

Po zakonu in sorodnikih posvojitelja posvojenec ne deduje.

Posvojitelj ne deduje po posvojencu.

Nepopolna posvojitve preneha:

- (1) z razvezo posvojitve,
- (2) če posvojenec in posvojitelj skleneta zakonsko zvezo.

Posvojitve razveže CSD:

- (1) po sporazumu strank posvojitvene pogodbe – če se tako dogovorita posvojenec in posvojitelj,
- (2) po uradni dolžnosti – če to zahtevajo koristi mladoletnega posvojenca,
- (3) na zahtevo ene stranke – zaradi važnih razlogov.

Nepopolna posvojitve ne preneha s polnoletnostjo, niti s smrtjo posvojitelja ali posvojenca.

Posvojitve v Konvenciji ZN o otrokovih pravicah

V primeru mednarodne posvojitve mora biti otrok obravnavan tako, kot bi bil obravnavan doma, ali bolje. Slovenija še ni ratificirala Haaške konvencije o varstvu otrok in sodelovanju pri mednarodnih posvojitvah.

Po konvenciji se z mednarodno posvojitvijo omogoča, da se otroku, kateremu ne najdejo primerne družine v njegovi matični državi, zagotovi družino iz druge države.

PRAVICE IN DOLŽNOSTI STARŠEV IN OTROK

Korist otroka

Glavno vodilo družinskega prava je otrokova korist.

Družba daje varstvo mladoletnim otrokom, kadar:

- (1) je ogrožen njihov zdrav razvoj,
- (2) to zahtevajo druge koristi otroka.

Starši morajo skrbeti za otrokove koristi. Upoštevati jih mora sodišče pri svojem odločanju.

Socialno varstvo lahko staršem zaradi zavarovanja otrokovih koristi odvzame pravico do osebnih stikov.

Delovanje v otrokovo korist pomeni:

zagotoviti otroku pogoje za zdravo rast,
zagotoviti otroku pogoje za skladen osebnostni razvoj,
usposobiti otroka za življenje in delo.

Otrokove koristi so tisto, kar je zanj v največji meri dobro.

Roditeljska pravica; pojem in vsebina

Roditeljska pravica je dolžnostno upravičenje staršev, ki izvira iz:

- (1) njihove skrbi za otrokovo osebnost (dolžnost varstva in vzgoje),
- (2) njihove skrbi za otrokovo premoženje,
- (3) njihove dolžnosti zastopanja otroka.

Skrb staršev za otroka v okviru roditeljske pravice

Zagotavljanje skrbi staršev

Starši imajo dolžnosti, ki so iz otrokovega stališča pravice.

Vendar otrok ni poslovno sposoben in zato sam ne more uveljavljati svojih pravic, če jih starši ne izvršujejo.

Zato je **CSD po zakonu pristojen poseči v izvrševanje roditeljske pravice, kadar starši ne delajo v otrokovo korist.**

Sredstva pravnega varstva otrokovih pravic so zelo omejena.

Otrok nima samostojne tožbe na ustrezno izvrševanje roditeljske pravice niti na opustitev protipravnega ravnanja staršev.

Potrebno je priznati otrokov zahtevek za povrnitev škode na otrokovem premoženju.

S tožbo proti staršem je opremljena samo otrokova pravica na preživljanje.

Otrokove pravice po ZZZDR so izvedene iz dolžnosti staršev, po konvenciji ZN imajo absoluten značaj; spoštovanje teh pravic se zahteva od vsakogar, ki je v kakršnikoli zvezi z otrokom.

Po konvenciji ima ključno vlogo za razvoj otroka družina, zlasti starši, država jim mora pri tem pomagati.

Problem je zastopanje otrok po starših.

Ti v imenu otroka mnogokrat slabo uveljavljajo koristi zanj.

Socialno skrbstvo ni pristojno opravljati procesnih dejanj namesto otroka.

Za postavitev kolizijskega skrbnika mora priti do navzkrižja koristi staršev in otrok, česar ne moremo vedno domnevati.

Po konvenciji OZN mora otrok imeti možnost:

- sodelovanja v postopku ločitve od staršev,
- izraziti svoje mnenje v kateremkoli sodnem ali upravnem postopku v zvezi z njim, nepo-sredno ali po zastopniku.

Novi ZPP je starost za pravdno sposobnost znižal na 15 let, če je otrok razsoden.

Tak otrok samostojno opravlja procesna dejanja in se lahko pritoži zoper odločbo, ki mu jo sodišče mora izročiti.

Otroka, ki je dopolnil 10 let in je sposoben razumeti pomen postopka, je potrebno povabiti na neformalen razgovor s posredovanjem socialnega skrbstva.

Skrb staršev za otrokovo osebo

Gre za skrb staršev za življenje in zdravje otroka ter za oblikovanje otrokove osebnosti, za otrokov telesni, duševni, moralni in intelektualni razvoj.

Dolžnost preživljanja otroka ni odvisna od obstoja roditeljske pravice, saj morajo starši preživljati otroke tudi:

(1) če se jim roditeljska pravica odvzame,

(2) po prenehanju roditeljske pravice, če:

- 1) otrok redno študira, ali
- 2) ni sposoben za pridobivanje.

Za preživljanje otroka morajo starši prispevati v skladu s svojimi možnostmi.

Varstvo otroka pomeni:

(1) odločitev, kje bo otrok živel,

(2) stalen nadzor nad njegovim gibanjem.

Če starši ne živijo skupaj, se morajo starši sporazumeti, kje bo otrok živel, sicer o tem odloči socialno skrbstvo ali sodišče.

Ker so starši otroka dolžni varovati, odgovarjajo za škodo, ki jo je povzročil tretji osebi.

Vrsta in obseg odgovornosti se presojata po otrokovi starosti.

Tisti od staršev, ki otroka nima pri sebi, ima pravico do osebnih stikov.

Stiki pridejo v poštev v vseh situacijah, ko otrok živi ločeno od enega ali obeh staršev, ne glede na razlog, ki je privedel do ločenega življenja.

ZZZDR daje možnost odvzema ali omejitve stikov, če ti ne bi bili v otrokovo korist.

Pravica do stikov ni sestavni del roditeljske pravice.

Ta pravica izvira iz ustavno zagotovljenih pravic in dolžnosti starševstva.

Če se odvzame roditeljska pravica, lahko obstaja pravica do stikov kot samostojni element starševstva.

Če roditelju pravica do stikov ni bila odvzeta, mu je ne sme nihče kratiti.

Drugi roditelj tega pogosto ne upošteva.

Dolžnost omogočiti stike velja za:

- (1) roditelja, ki ima otroka pri sebi,
- (2) vse osebe in ustanove, ki imajo otroka v vzgoji in varstvu.

O načinu izvrševanja stikov se starša dogovorita.

Če se ne moreta dogovoriti, o tem odloči socialno skrbstvo.

Če tisti od staršev, ki ima otroka pri sebi, drugemu ne omogoča stikov, je po ZUP možna prisilna izvršitev.

Če roditelj vztraja na omogočanju stikov, proti katerim otrok čuti utemeljen in globok odpor, mu je treba pravico do stikov do stikov odvzeti (varovanje otrokovih koristi).

Pravica do stikov vsebuje tudi upravičenje, da se otrok iz utemeljenih razlogov upre stikom.

Za rešitev kolizije med otrokovim upravičenjem, da se stikom upre, in roditeljsko pravico do stikov, je odločilna otrokova korist.

Otrokovo korist presoja javni organ, ki odloča o posegu v pravico do stikov roditelja, ki otroka nima pri sebi.

Otrok ne more prisilno uveljaviti svojega upravičenja, da vzdržuje stike z obema staršema (niti ni otroku v korist siliti roditelja, ki mu ni do tega, v vzdrževanje stikov). Problem je procesna nesposobnost.

Otrok ima možnost ohranjati stike tudi z drugimi osebami, na katere je navezan.

Konvencija ZN priznava staršem pravico na skupno življenje z otrokom.

Otroka se lahko loči od staršev proti njihovi volji samo, če to zahteva korist otroka ali če starši ne živijo skupaj.

Otrok ima po Konvenciji ZN o otrokovih pravicah pravico do svobode izražanja, ki zajema pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi.

Starši imajo pri tem pravico usmerjati otroka na način, prilagojen njegovim razvojnim zmožnostim.

Otrok ima tudi pravico do svobode združevanja in mirnega zbiranja.

Konvencija prepoveduje posege v otrokove osebne pravice (čast in ugled, dopisovanje, zasebno življenje). Otrok ima tudi pravico do izobrazbe.

Skrb staršev za otrokovo premoženje

Zakon govori o upravljanju otrokovega premoženja po starših v otrokovo korist.

S plodovi lahko starši samostojno razpolagajo, osnovno premoženje lahko obremenijo ali odsvojijo le s privolitvijo socialnega skrbstva, kadar je to potrebno za otrokove koristi.

Privolitev CSD je potrebna za:

- (1) katerokoli dejanje, ki ima za posledico premik v premoženju otroka (n.pr.: odpoved dediščini, ko je dedič otrok),
- (2) poseg, ki ni premik v premoženju (n.pr.: poravnava v tožbenem zahtevku).

Za razpolaganje s premičninami ali premoženjskimi pravicami manjše vrednosti ni potrebna privolitev.

Otrok, ki je dopolnil 15 let, lahko samostojno razpolaga s svojim zaslužkom.

Zastopanje otroka po starših; otrokove izjave volje

V pravnem prometu starši zastopajo svojega otroka.

So njegovi zakoniti zastopniki, ker otrok še nima polne poslovne sposobnosti.

Zastopajo ga pred sodišči in sklepajo pravne posle v njegovem imenu in za njegov račun.

Ne morejo ga zastopati pri pravnih poslih, kjer je potrebna otrokova osebna odločitev (naprava oporoke, pripoznanje očetovstva).

Za izjavljanje strogo osebnih odločitev naš zakon ne zahteva polne poslovne sposobnosti.

Starši ne morejo zastopati otroka, kadar pride do kolizije interesov (če se med seboj pravdajo ali če sklepajo med seboj pravni posel).

Če imajo starši več otrok, ne morejo zastopati nobenega, kadar si njihovi interesi nasprotujejo.

Če je postal otrok kljub mladoletnosti polno poslovno sposoben, zastopanje staršev odpade.

Ko otrok doseže določeno starost, se dolžnost staršev, da v celoti nadomeščajo otrokovo voljo, zmanjša na dopolnjevanje otrokove volje ali popolnoma odpade.

Delno poslovno sposoben otrok lahko sam sklepa pravne posle, vendar lahko sklepa pomembne pravne posle le s privolitvijo ali naknadno odobritvijo staršev.

Pomembni so pravni posli, ki bistveno vplivajo na mladoletnikovo življenje ali lahko vplivajo na njegovo življenje tudi po polnoletnosti (n.pr.: razpolagalne posle, ki pomenijo poseganje v otrokovo osnovno premoženje zaradi omogočanja otrokovega študija).

Privolitev staršev je pogoj za veljavnost posla.

Dokler ni gotovo, ali bodo starši pravni posel odobrili, je tak pravni posel po ZZZDR neveljaven.

Če ga starši naknadno odobrijo, velja od sklenitve (ex tunc – za nazaj).

Po Obligacijskem zakoniku tak pravni posel obvelja kot izpodbojen.

Izpodbojni upravičenec je mladoletnik.

Sopogodbenu lahko od staršev zahteva, da se izjasnejo, ali bodo pravni posel odobrili ali ne.

Privolitev staršev ni akt zastopanja.

Če starši zavrnejo odobritev izrecno ali molče, se šteje, da je posel razveljavljen.

Mladoletnik, ki še ni pridobil popolne poslovne sposobnosti, je procesno sposoben v mejah priznane poslovne sposobnosti.

Če je mlajši od 15 let, je pravdno popolnoma nesposoben.

V pravdi ga zastopajo starši. Če je dopolnil 15 let, se lahko samostojno pravda v poslih, ki jih lahko samostojno sklepa.

ZZZDR izrecno določa, da lahko mladoletnik, ki je dopolnil 15 let, razpolaga s svojim zaslužkom, če sklene delovno razmerje.

Pravica otroka do izražanja svojega mnenja se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo.

Skrb staršev za otroka v okviru drugih dolžnosti, ki izhajajo iz roditeljske pravice

Starši imajo:

- (1) pravico predlagati podaljšanje roditeljske pravice,
- (2) dati soglasje za oddajo otroka v rejništvo,
- (3) pravico, da dajo otroku osebno ime.

Dolžnosti otroka, ki omogočajo izvrševanje roditeljske pravice

Otrok pod roditeljsko pravico ima dolžnosti, namenjene lažjemu izvrševanju roditeljske pravice.

Otrok mora:

- ⇒ poslušati navodila svojih staršev – starši dosežejo izvrševanje s samopomočjo (kazni),
- ⇒ pomagati staršem pri delih, ki so zanj primerna – starši dosežejo izvrševanje s samopomočjo (kazni),
- ⇒ živeti pri starših oz. tam, kjer oni določijo – starši dosežejo izvrševanje s samopomočjo (kazni).
- ⇒ če je star 15 let in zaposlen, prispevati k stroškom staršev za svoje preživljanje in izobraževanje – starši morajo izvrševanje izsiliti v pravdi.

Imetništvo in izvrševanje roditeljske pravice

Imetnika roditeljske pravice sta oče in mati skupaj.

Roditeljsko pravico ima le eden izmed staršev, če:

je drugi umrl;

je drugi neznan;

je drugemu odvzeta roditeljska pravica;

je drugemu odvzeta poslovna sposobnost.

Mladoletnemu roditelju, ki je sklenil zakonsko zvezo in s tem pridobil popolno poslovno sposobnost ali je pridobil poslovno sposobnost na podlagi odločbe sodišča, gre izvrševanje roditeljske pravice v polnem obsegu.

Mladoletni roditelj, ki mu sodišče ni dalo popolne poslovne sposobnosti, ne more izvrševati roditeljske pravice.

Od imetništva roditeljske pravice je treba razlikovati njeno **izvrševanje**.

Roditeljsko pravico izvršujeta oče in mati sporazumno.

Če se ne sporazumeta, odloči socialno skrbstvo, ki pri svoji odločitvi upošteva otrokovo korist.

Brez sporazuma izvršuje roditeljsko pravico le eden:

- če je drugi zadržan (zdravljenje, prestajanje kazni, delo v tujini),
- če živi otrok samo pri enem staršu.

Če otrok živi le pri enem staršu, je treba dobiti soglasje drugega roditelja glede vprašanj, ki bistveno vplivajo na otrokov bodoči razvoj (n.pr.: odločitev o šolanju, sprememba osebnega imena).

Izjemoma lahko odloča samo roditelj, pri katerem otrok živi, če bi bilo nevarno odlašati (n.pr.: dovoljenje za operacijo).

Roditelj, ki otroka nima pri sebi, soodloča o bistvenih zadevah le, če izpolnjuje obveznosti do otroka.

Če živi otrok le z enim staršem, drugi ne izgubi roditeljske pravice.

Ob izgubi izvrševanja roditeljske pravice ima roditelj upravičenje do:

(1) **soodločanje pri daljnosežnih vprašanjih,**

(2) **vpliv na vzgojo otroka.**

Ta upravičenja lahko doseže prek socialnega skrbstva.

Po konvenciji ZN o otrokovih pravicah sta oba starša enako odgovorna za vzgojo in razvoj otroka, tudi če ne živita skupaj.

Ukrepi družbe, ki pomenijo poseg v roditeljsko pravico

Pravni temelj ukrepov

Družbeni organi so po zakonu dolžni in upravičeni poseči v izvrševanje roditeljske pravice, kadar je to potrebno zaradi koristi otroka.

Pravni red varuje avtonomijo družine, vendar jo v otrokovem interesu tudi omejuje.

Za poseg v roditeljsko pravico ni potrebno krivdno ravnanje staršev, ker je otroka potrebno zavarovati tudi pred tem, da ga starši brez krivde zatajijo.

Ukrepi socialnega varstva

Ukrepi po splošnem pooblastilu

Na podlagi splošnega zakonskega pooblastila je CSD dolžan storiti vse, kar je potrebno za varovanje pravic in koristi otroka.

CSD lahko sprejme katerikoli ukrep, če je ukrep potreben.

Pri tem mora paziti, da:

- izbere najustreznejši ukrep,
- z ukrepom ne poseže v zasebno življenje staršev ali 3. oseb,
- ne odvzame otroka staršem, razen kadar je to določeno v zakonu.

CSD lahko:

- (1) svetuje staršem in jih opozarja na napake pri vzgoji otroka,
- (2) napoti starše na vzgojno, zdravstveno ali svetovalno institucijo,
- (3) določi stalni nadzor nad izvrševanjem roditeljske pravice,
- (4) pomaga staršem pri urejanju družinskih razmer,
- (5) odvzame staršem določena upravičenja iz roditeljske pravice,
- (6) med postopkom razveze izda začasno uredbo o varstvu otrok,
- (7) varuje otrokove premoženjske interese.

Posebni ukrepi

so ukrepi, navedeni v ZZDR, ki pomenijo težji poseg v izvrševanje pravic in dolžnosti staršev.

Socialno skrbstvo izloči otroka iz družinskega okolja staršev.

Posebna ukrepa sta 2:

- (1) **odvzem otroka staršem in izročitev drugi osebi ali ustanovi v varstvo** –
CSD ga izpelje, če so starši zanemarili otrokovo vzgojo in varstvo.

Ukrep služi varovanju otrokovega interesa in ni namenjen kaznovanju staršev.

Otroka se lahko odvzame že, ko je njegov razvoj ogrožen – ni potrebno, da bi škoda že nastala.

Ukrep se izpelje tudi, če starši ne dajo so-glasja za oddajo otroka v rejništvo.

- (2) **oddaja otroka v vzgojno institucijo zaradi otrokove vedenjske motenosti.**–
vedenjska motenost mora bistveno ogrožati otrokov zdrav osebostni razvoj.

Ukrep izpelje CDS:

- na lastno iniciativo,
- na pobudo staršev.

Ukrep mora prenehati takoj, ko prenehajo razlogi zanj.

Traja lahko najdalj 3 leta, možno ga je podaljšati še za 3 leta.

Otrok je lahko v zavodu le do dopolnjenega 18. leta, za naprej je potrebna njegova lastna privolitev.

Postopek, ki ga opravi CSD, poteka po Zakonu o splošnem upravnem postopku (ZSUP).

Pred odločitvijo mora CSD pridobiti mnenje komi-sije strokovnjakov in opraviti ustno obravnavo.

Socialno varstvo je dolžno opraviti tudi **ukrepe za varstvo otrokovih premoženjskih interesov,** pri čemer lahko:

- (1) od staršev zahteva, da položijo račun o upravljanju otrokovega premoženja,
- (2) predlaga sodišču, da:
  - 1) dovoli zavarovanje na premoženju staršev,
  - 2) postavi starše v položaj skrbnika glede upravljanja otrokovega premoženja.

Socialno varstvo odloča še :

- pri katerem od staršev bo otrok živel, ko se starši ne morejo sporazumeti,
- o omejitvi osebnih stikov staršu, pri katerem otrok ne živi,
- o oddaji otroka v rejništvo,
- o postavitvi otroka pod skrbništvo.

Procesni problemi

Zakon o socialnem varstvu določa, da **mora CSD pridobiti mnenje komisije strokovnjakov in opraviti ustno obravnavo** v naslednjih primerih:

- (1) odločitev, pri katerem od staršev bo otrok živel;
- (2) omejitev osebnih stikov staršu, pri katerem otrok ne živi;
- (3) nesporazum staršev glede vprašanj, ki bistveno vplivajo na otrokov razvoj;
- (4) oddaja otroka v zavod;
- (5) odvzem otroka staršem.

Ukrepi sodišča

Odvzem roditeljske pravice

Sodišča so pristojna za odvzem roditeljske pravice, ki je najtežji ukrep zoper starše.

Ni namen kaznovanje staršev, temveč varovanje otrokovih koristi.

Po zakonu se roditeljska pravica odvzame, če:

- (1) **roditelj hudo zanemarja svoje dolžnosti do otroka**, zlasti če:
  - 1) otroka zapusti – zapustitev pomeni popolno opustitev skrbi za otroka,
  - 2) s svojim dejanjem očitno pokaže, da ne bo skrbel za otroka.Subjektivni odnos ni potreben.
- (2) **roditelj zlorablja roditeljsko pravico** – za zlorabo roditeljske pravice gre, če roditelj ne dela v dobro otroka, še bolj pa, če dela v njegovo slabo:
  - otroka napeljuje h kaznivim dejanjem,
  - okrutno ravna z otrokom.

Roditelj ne izpolnjuje elementarnih zahtev skrbi za otroka in njegovo življenje.

Za odvzem roditeljske pravice zadostuje tudi enkratno dejanje:

1. odvzema življenja drugemu roditelju,
2. streženje otroku po življenju,
3. seksualni zločin proti otroku.

Upoštevati je potrebno nevarnost ponovitve.

Kazenska odgovornost in prištevnost nista pogoj, ker ne gre za kazen.

Roditeljsko pravico se lahko odvzame zaradi ravnanja v nasprotju s koristjo otrokove osebe.

Pri kršitvi premoženjskih koristi odvzem roditeljske pravice ne pride v poštev.

Če je staršu odvzeta roditeljska pravica, ni potrebno njegovo soglasje pri oddaji otroka v posvojitev.

Če je roditelj otroka zapustil in ni znano njegovo bivališče, mu je treba v postopku za odvzem postaviti posebnega skrbnika.

Drugi ukrepi sodišča

Sodišče odloča o vprašanjih v razmerju staršev do otrok tudi ob razvezi zakoncev.

Sodišče lahko:

1. omeji pravice staršev glede upravljanja z otrokovim premoženjem,
2. določi, da imajo starši položaj skrbnika.

Ureditev posegov v odgovornosti staršev za vzgojo in razvoj otroka po Konvenciji ZN o otrokovih pravicah

ZZZDR je pri teh vprašanjih v skladu s Konvencijo.

Razlika je, da Konvencija zahteva dolžnost občasnega preverjanja odločb, če so ukrepi še potrebni, pri vseh ukrepih, s katerimi se otroka izloči iz družinskega okolja staršev, ZZZDR pa to izrecno določa le pri oddaji otroka v zavod.

Možno je preverjanje na zahtevo.

V drugih primerih je **treba Konvencijo uporabljati neposredno.**

Čeprav Konvencija določa načelo enake odgovornosti, je pri nas še vedno prevladujoča pravna miselnost, da je ob razvezi potrebno varstvo in vzgojo zaupati samo enemu roditelju.

Otrok lahko pove, pri kateremu bi raje živel.

Prenehanje in podaljšanje roditeljske pravice

Roditeljska pravica preneha s polnoletnostjo otroka, če ta ne pridobi popolne poslovne sposobnosti že prej (sklenitev zakonske zveze).

Če zakonska zveza preneha pred otrokovo polnoletnostjo, roditeljska pravica ne oživi, ker otrok ne izgubi poslovne sposobnosti.

Pogoji za pridobitev predčasne popolne poslovne sposobnosti so:

- ⇒ telesna zrelost,
- ⇒ duševna zrelost,
- ⇒ sposobnost za samostojno življenje (ta se pri 18. letu domneva).

Pogoje ugotavlja CSD ali sodišče.

Oseba, ki je pridobila popolno poslovno sposobnost, kljub mladosti ni več otrok v smislu Konvencije.

Otrok s tem ne postane polnoleten, saj pravo ne spregleda let.

Roditeljska pravica preneha:

- (1) s smrtjo otroka,
- (2) s smrtjo obeh staršev,
- (3) s posvojitvijo otroka,
- (4) z odvzgom roditeljske pravice obema staršema,
- (5) z odvzgom poslovne sposobnosti obema staršema.

Če otrok zaradi telesnih ali duševnih napak ni sposoben skrbeti zase, se lahko roditeljsko pravico podaljša tudi čez otrokovo polnoletnost.

Podaljšana roditeljska pravica traja, dokler ne prenehajo razlogi zanjo.

O tem odloča sodišče v nepravdnem postopku na predlog (enega od) staršev ali CSD.

Skrb za otroka, ki izhaja neposredno iz sorodstvenega razmerja starši – otrok

Starši lahko vplivajo na otrokov družinski status:

1. pripoznanje nezakonskega očetovstva;
2. izjava nezakonske matere, da se strinja s pripoznanjem otroka;
3. pravica staršev, da zahtevajo razveljavitev zakonske zveze svojega mladoletnega otroka.

Otrok ima pravico zvedeti za okoliščine, ki so določile njegov družinski status.

Starši se ne morejo odpovedati roditeljski pravici.

Otrok ima možnost, da izve za svoj izvor, razen, če je bil spočet z heterologno umetno osemenitvijo.

DOLŽNOST PREŽIVLJANJA

1. Vrste preživljanja

Vzajemna dolžnost preživljanja velja po ZZZDR le med člani družine:

- (1) med starši in otroci,
- (2) med očimom ali mačeho in pastorkom ali pastorko.

Dolžnost preživljanja imajo starši:

- (1) **dokler imajo nad otrokom roditeljsko pravico,**
- (2) **če nimajo nad otrokom več roditeljske pravice, vendar:**
  - 1) otrok v redu in v roku študira (!!!!!),
  - 2) otrok zaradi telesne ali duševne prizadetosti ni sposoben za pridobivanje ter nima sredstev za lastno življenje.

Otroka preživljajo starši:

v okviru skupnega gospodinjstva,
z denarnimi prispevki.

Otroku morajo starši zagotoviti vsaj eksistenčni minimum in morajo v ta namen izkoristiti vse možnosti za zaslužek.

Če ima otrok lastne dohodke iz dela, je dolžan prispevati za svoje pre-življanje.

Starši so subsidiarno dolžni preživljati svojega otroka tudi, kadar je sklenil zakonsko zvezo, vendar ga zakonec ni sposoben preživljati.

Pri razvezi ali razveljavitvi zakonske zveze določi sodišče preživljanje otroka v sodbi o razvezi (razveljavitvi):

- (1) po uradni dolžnosti,
- (2) na podlagi zahtevka upravičenca.

V primeru ugotavljanja očetovstva sodišče odloči na podlagi zahtevka.

V nobenem primeru sodišče ni vezano na zahtevek.

Če se preživljanje ne določi v sodbi o raz-vezi (razveljavitvi) ali v sodbi o ugotovitvi očetovstva, ga lahko otrok zahteva s posebno tož-bo.

Polnoletni otroci so dolžni preživljati svoje starše, če so ti nesposobni za delo in nimajo dovolj sredstev za preživljanje.

Velja načelo vzajemnosti (otrok preživlja tistega, ki je njega preživljal).

Očim in mačeha sta dolžna preživljati mladoletne pastorko, dokler traja zakonska zveza z njihovo materjo ali očetom.

Določanje in značilnosti preživljanja

Preživnina se določi po potrebi upravičenca in zmožnostih zavezanca.

Če je zavezanec več, se breme mednje porazdeli:

- (1) po zmožnostih, in
- (2) po tem, koliko je bil posamezen zavezanec deležen pomoči upravičenca.

O preživnini skleneta zavezanec in upravičenec dogovor pred socialnim skrbstvom.

Če do dogovora ne pride, se preživnina zahteva s tožbo.

Odpoved preživnini vnaprej nima pravnega učinka.

Ministrstvo, pristojno za delo, družino in socialne zadeve revalorizira preživnine glede na gibanje življenjskih stroškov in plač.

Določbe o valorizaciji se lahko tudi dogovorijo pri CSD.

Če je dogovorjeni način za zavezanca ugodnejši od zakonskega, se uporablja ugodnejši način.

Upravičenec in zavezanec do preživljanja, lahko zahtevata od sodišča, da spremeni višino preživnine, če:

- (1) se spremenijo okoliščine preživljanja (rebus sic stantibus), na podlagi katerih je bil skle-njen sporazum ali izdana odločba,

(2) **se spremenijo zmožnosti zavezanca,**

(3) **se spremenijo potrebe upravičenca.**

Dokler teče pravda o preživljanju, se preživljanje zagotovi z začasno odredbo.

Pravico zahtevati povečanje preživnine za otroka ima roditelj, pri katerem otrok živi, le do otrokove polnoletnosti.

Oseba, ki preživlja upravičenca namesto zavezanca, lahko zahteva povračilo stroškov, ki so bili potrebni ali upravičeni za preživljanje.

Enako lahko zahteva oseba, ki je dolžna preživljati upravičenca, vendar ni edini zavezanec.

Povračila ne more zahtevati oseba, ki je nekoga preživljala z darilnim namenom ali se je povračilu odpovedala.

Najpomembnejše značilnosti pravice do preživljanja so:

- gre za zakonsko pravico in dolžnost – zakon določa:
  - upravičence,
  - zavezance,
  - pogoje preživljanja.
- preživljanje je osebna pravica in dolžnost:
  - s smrtjo zavezanca ali upravičenca ugasne,
  - posamezni zapadli obroki se lahko podedujejo.
- preživljanju se ni možno vnaprej odpovedati,
- preživljanje se ne prisodi po uradni dolžnosti, razen preživljanja za otroka po starših ob razvezi,
- preživnina ne more zastarati, vendar zastarajo posamezni preživninski obroki (Nemo pro praeterito alitur. = Nihče ni dolžan preživljati za nazaj).
- preživljanje se lahko prisodi le za naprej – od dneva zahtevka,
- preživninska terjatev ima v izvršbi prednost pred ostalimi terjatvami,
- zavezanec ne more od upravičenca zahtevati, naj mu povrne preživljanje (n.pr.: starši ne-preskrbljenih polnoletnih otrok ne morejo zahtevati, naj vrnejo preživljanje).

PРАВNA UREDITEV REJNIŠTVA

POJEM IN POGOJI ZA REJNIŠTVO

Rejništvo je oblika družinskopravnega varstva mladoletnikov, ki se izvaja z nego, vzgojo in oskrbovanjem v tuji družini – pri osebah, ki niso mladoletnikovi starši, posvojitelji ali skrbniki.

Rejniki so lahko njegovi sorodniki.

Vzgoja in oskrba v zavodu ne šteje za rejništvo.

V rejništvo:

- (1) oddajo otroka starši s pogodbo,
- (2) odda otroka CSD na podlagi odločbe.

V rejništvo se da lahko le mladoletnika, če:

- (1) nima lastne družine,
  - (2) iz različnih razlogov ne more živeti pri starših (n.pr.: bolezen, droge),
  - (3) je v okolju, v katerem živi, ogrožen njegov celostni razvoj,
  - (4) ima telesne ali duševne motnje in je potrebno posebno usposabljanje.
- Rejnik mora rejencu v čim večji meri nadomestiti naravno družino in skrb staršev.

Pogoji, da nekdo postane rejnik, so:

- (1) ne sme mu biti odvzeta roditeljska pravica,
- (2) ne sme biti starejši od 60 let,
- (3) mora biti vsaj 18 let starejši od rejenca,
- (4) pri njem ne sme biti okoliščin, zaradi katerih bi bil ogrožen otrokov razvoj in izobraževanje.

Rejništvo nastane:

- (1) z odločbo CSD – odločba vsebuje:
  - 1) izrek o oddaji otroka v rejništvo,
  - 2) izrek o osebi rejnika.
- (2) s pogodbo – po pravnomočnosti odločbe CSD sklene z rejnikom pisno pogodbo, v kateri se določijo dolžnosti in pravice strank.

Bistvena sestavina pogodbe je določitev rejnine.

VSEBINA REJNIŠTVA

Vsebina rejništva je, da ima rejnik otroka pri sebi, da ga neguje in vzgaja.

Otroku se omogoči zdrava rast, izobraževanje, skladen osebostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje.

CSD nadzoruje rejnika in mu pomaga.

Rejnik opravlja določene dolžnosti, ki jih imajo sicer starši v okviru izvrševanja roditeljske pravice.

Če je bilo podano soglasje staršev za oddajo otroka v rejništvo, morajo starši dati soglasje za najpomembnejše vzgojne ukrepe rejnika.

Rejnik:

- (1) NE upravlja otrokovega premoženja,
- (2) NE zastopa otroka v premoženjskih zadevah.

Ta upravičenja ostanejo staršem oz. skrbniku.

Dolžnost staršev do preživljanja otroka ne preneha z oddajo otrok v rejništvo.

Starši imajo pravico do osebnih stikov z otrokom, razen če so jim stiki prepovedani.

CSD:

- (1) *spremlja razvoj rejenca,*
- (2) *vzdržuje stike z rejencem in rejnikom,*
- (3) *ugotavlja, ali rejnik izpolnjuje svoje obveznosti,*
- (4) *opozarja rejnika na napake,*
- (5) *daje predloge za odpravo napak.*

Če rejnik ne zagotavlja otrokove koristi, CSD razveže rejniško pogodbo.

Nad rejništvom se vrši nadzor CSD, četudi so otroka v rejo zaupali starši.

PRENEHANJE REJNIŠTVA

Prenehanje rejništva

Rejništvo preneha, če obstajajo razlogi, zaradi katerih je bilo rejništvo potrebno:

- (1) *z usposobitvijo rejenca za samostojno življenje (= s polnoletnostjo rejenca),*
- (2) *s posvojitvijo rejenca,*
- (3) *s sklenitvijo zunajzakonske zveze med rejencem in rejnikom,*
- (4) *s smrtjo rejenca.*

Prenehanje rejniške pogodbe

Rejniška pogodba preneha z razvezo rejniške pogodbe.

CSD razveže rejniško pogodbo:

- (1) *če rejnik ne izpolnjuje z zakonom predpisanih pogojev,*
- (2) *če rejnik ne izpolnjuje svojih dolžnosti,*
- (3) *na zahtevo rejnika, če ima za to pomembne razloge,*
- (4) *če umre rejenec,*
- (5) *če umre rejnik,*
- (6) *če preneha rejništvo nasploh.*

Na ta način preneha le konkretno rejniško razmerje, zato mora CSD poskrbeti za oddajo otroka drugemu rejniku.

UPORABA DOLOČB O REJNIŠTVU V POSEBNIH PRIMERIH VARSTVA OTROK PRI OSEBAH, KI NISO NJIHOVI STARŠI

Oddaja otrok v rejništvo po starših

V tem primeru *ne nastane pravo rejništvo.*

Starši in rejnik so o tem dolžni obvestiti organ socialnega skrbstva.

Pogoji, namen in nadzor so isti kot za pravo rejništvo.

Oddaja otrok drugi osebi v varstvo in vzgojo, ki sledi odvzemu otroka staršem

Gre za ukrep prisilnega značaja, ki se opravi brez privoljenja staršev.

Odvzem in oddajo opravi CSD z odločbo.

V izreku je potrebno navesti osebo, kateri se otroka zaupa.

Starši obdrži-jo upravičenja, ki jih lahko izvršujejo, ne da bi bil ogrožen namen odvzema.

Če CSD staršem odvzame pravico do stika, jim ne sme navesti osebe, kateri zaupa otroka v varstvo in vzgojo.

Mladoletnika se lahko da v rejništvo tudi na podlagi odločbe kazenskega sodišča (varnostni ukrep pri mladoletnih storilcih kaznivih dejanj).

Oddaja otroka ob razvezi ali razveljavitvi zakonske zveze otrokovih staršev se lahko izpelje brez privoljenja staršev.

Ta ukrep se opravi le, če:

- ni nobene možnosti, da bi lahko otrok živel pri kateremkoli od staršev,
- bi bile ogrožene njegove koristi.

Oddaja otroka bodočemu posvojitelju (poskusna doba)

Uporabi se lahko večina določb o rejništvu.

Pomembna razlika je ta, da **tak rejnik mora izpolnjevati pogoje za posvojitelja.**

Rejnika je potrebno opozoriti, da morda do posvojitve po po-skusni dobi ne bo prišlo.

PRAVNA UREDITEV SKRBNIŠTVA

POJEM, VRSTE IN NAMEN SKRBNIŠTVA

Skrbnišтво je zakonsko urejena oblika družbenega varstva:

- (1) mladoletnikov, za katere ne skrbijo starši,
- (2) polnoletnih oseb, ki niso sposobne skrbeti same zase, za svoje pravice in koristi.

Kot oblike skrbništva poznamo:

- (1) skrbništvo za mladoletnike;
- (2) skrbništvo za polnoletne osebe z odvzeto poslovno sposobnostjo,
- (3) skrbništvo za posebne primere.

S skrbništvom za mladoletnike se nadomešča varstvo in skrb staršev, ki ne morejo, nočejo ali ne smejo skrbeti za otroka.

Varstvo mladoletnika mora biti celovito.

Polnoletne osebe se postavijo pod skrbništvo, če jim sodišče odvzame poslovno sposobnost.

Tudi to skrbništvo obsega skrb za osebo in skrb za premoženje.

Pri skrbništvu za posebne primere oseba pod skrbništvom nima možnosti uveljavljati svojih koristi in izvrševati svojih pravic.

Ne gre za celovito varstvo.

Osebi se postavi le skrbnika, ki zagotovi varstvo v določeni smeri ali razrešitev konfliktnih situacij.

NALOGE SOCIALNEGA VARSTVA GLEDE SKRBNIŠTVA

Socialno skrbstvo mora zagotoviti, da bo oseba, ki potrebuje skrbniško varstvo, to varstvo dobila. Ves čas mora skrbeti, da skrbništvo podpira varovančevo korist.

Pristojnosti socialnega skrbstva:

- (1) postavi osebo pod skrbništvo,
- (2) določi skrbnika,
- (3) skrbniku in varovancu določi pravice in obveznosti,
- (4) daje soglasje za določene posle,
- (5) razreši skrbnika,
- (6) odloča o prenehanju skrbništva,
- (7) nadzoruje delo skrbnika glede:
  - 1) osebe varovanca,
  - 2) premoženja varovanca.

CSD je dolžan obvestiti matičarja o:

- (1) postavitvi določene osebe pod skrbništvo,
- (2) prenehanju skrbništva,

da matičar vpiše ta dejstva v matično knjigo.

Če ima varovanec nepremičnine, mora CSD obvestiti pristojno sodišče, da napravi zaznambo skrbništva v zemljiško knjigo.

V skladu z zakonom o socialnem varstvu se pri odločanju o pravicah, obveznostih in pravnih koristih posameznika uporabljajo predpisi splošnega upravnega postopka.

Svoje odločitve lahko CSD spremeni, če je to varovancu v korist in s tem niso prizadete pravice tretjih.

Redno pravno sredstvo zoper odločbe CSD v zadevah skrbništva je pritožba.

Zakon ureja posebni pravni sredstvi:

- (1) ugovor zoper delo skrbnika – rešuje ga CSD,
- (2) ugovor zoper delo CSD – rešuje ga pristojno ministrstvo.

Ugovore lahko vložijo:

- varovanec, če je za to sposoben,
- varovančevi sorodniki,
- pristojni organi,
- strokovne institucije.

SKRBNIK

Skrbnik je oseba, ki ji CSD zaupa neposredno skrb za osebo, premoženje, pravice in koristi varovanca.

Pri nas je poudarek na varstvu osebe varovanca, ki se pri mladoletnem varovancu kaže v vzgoji v najširšem smislu.

Če skrbništvo izgubi individualni značaj (se depersonalizi-ra), preneha biti skrbništvo.

Za skrbnika postavi CSD osebo, ki:

- (1) je primerna glede na osebne lastnosti (ni ji odvzeta roditeljska pravica, ima poslovno spo-sobnost),
- (2) v to privoli.

Po možnosti postavi CSD za skrbnika varovančevega sorodnika.

Glede osebe skrbnika CSD upošteva tudi varovančeve želje.

Uradno skrbništvo (netipična oblika skrbništva):

če socialno skrbstvo ne najde primerne osebe, samo (po svojem delavcu) opravlja dolžnost skrbnika.

CSD lahko za skrbnika postavi tudi pravno osebo, ki potem imenuje posameznika, ki bo neposredno izvrševal skrbniške posle.

Zavodsko skrbništvo – če je varovanec v zavodu, je njegov skrbnik vodja zavoda.

Skrbnika postavi CSD z odločbo, v kateri določi njegove dolžnosti in obseg upravičenj.

Skrbnik je dolžan vestno in skrbno opravljati svoje dolžnosti.

Skrbnik prosto presoja, v čem je v dani situaciji varovančev interes.

Skrbstveni organ mu lahko svetuje, ne more mu izdajati ukazov in obveznih navodil.

Zaradi nadzorstva socialnega varstva mora skrbnik CSD poročati in mu podati račun o svojem delu

- vsako leto,
- občasno, kadar CSD to zahteva.

Samostojnost skrbnika ima za posledico osebno odgovornost skrbnika.

Skrbnik za svoje delo ne dobi plačila. CSD mu lahko da nagrado.

Upravičene stroške mu je CSD dolžan povrniti.

Skrbnikova funkcija preneha, če:

- (1) **ga CSD zamenja**, ker:
ugotovi okoliščine, zaradi katerih ne more biti skrbnik,
svoje funkcije ne opravlja v redu.
- (2) **ga CSD na njegovo zahtevo razreši**,
- (3) **umre**.

SKRBNIŠTVO ZA MLADOLETNE

Postavitev mladoletnika pod skrbništvo in določitev skrbnika

Mladoletnika postavi socialno skrbstvo pod skrbništvo, če:

- (1) nima naravnih ali adoptivnih staršev,
- (2) starši zanj ne skrbijo,
- (3) nobeden od staršev ni znan,
- (4) je obema staršema odvzeta roditeljska pravica,
- (5) je obema staršema odvzeta poslovna sposobnost,
- (6) sta oba starša zaradi dejanskih razmer zadržana izvrševati roditeljsko pravico.

Odločba CSD o postavitvi pod skrbništvo vsebuje praviloma tudi izrek o določitvi skrbnika.

Postopek za postavitev mladoletnika pod skrbništvo in za postavitev skrbnika je nujen.

Dolžnosti in pravice skrbnika

Splošno

Skrbnik mladoletnega opravlja dolžnosti, ki so vsebina roditeljske pravice:

- (1) varstvo in vzgoja mladoletnika;
- (2) upravljanje mladoletnikovega premoženja,
- (3) zastopanje v osebnih in premoženjskih zadevah.

Te dolžnosti mora skrbnik opravljati enako kot starši.

Skrbnik NI dolžan:

- (1) varovanca preživljati,
- (2) živeti z varovancem.

Varstvo in vzgoja

Varstvo in vzgoja zajemata namestitev varovanca in nadzor nad njegovim gibanjem, skrb za zdravje, razvoj, izobrazbo,...

Če skrbnik nima mladoletnega varovanca pri sebi, je dolžan poskrbeti za njegovo namestitev (zavod, rejništvo).

S pomočjo socialnega skrbstva mora pri-skrbeti sredstva, potrebna za življenje in šolanje.

Pomembnejše ukrepe lahko skrbnik izpelje le s privolitvijo CSD:

- oddaja mladoletnika v zavod ali tretji osebi;
- odločitev, da mladoletnik preneha s šolanjem;
- odločitev o izbiri poklica.

Enako kot starši je odgovoren za škodo, ki jo povzroči mladoletni varovanec.

Skrbnik uživa pri opravljanju svoje funkcije varstva pravno varstvo.

Če mu kdo odvzame varovanca, ga lahko toži na vrnitev varovanca. Protipraven odvzem varovanca je kaznivo dejanje.

Upravljanje premoženja

Z upravljanjem premoženja mladoletnika varuje skrbnik njegove premoženjske koristi.

CSD opiše otrokovo premoženje in približno oceni njegovo vrednost, preden ga da v upravljanje.

Stanje ob prevzemu upravljanja je osnova za polaganje računa.

Skrbnik samostojno upravlja s premoženjem v okviru rednega poslovanja.

Skrbnik mora pridobiti odobritev CSD, če hoče:

- (1) **odtujiti ali obremeniti varovančeve nepremičnine,**
- (2) **odtujiti premičnine večje vrednosti,**
- (3) **odkloniti dediščino ali darilo.**

CSD posel odobri, če meni, da je:

- (1) varovancu potreben zaradi preživljanja ali izobrazbe,
- (2) varovancu v korist.

Pomembni posli, ki jih sklene skrbnik brez privolitve CSD, so neveljavni.

Pri važnejših opravilih se skrbnik posvetuje z varovancem, če je ta sposoben razumeti, za kaj gre. Varovanec po 15. letu samostojno (brez skrbnika) razpolaga s svojim zaslužkom, vendar mora prispevati za preživljanje in izobraževanje.

Zastopanje

Z zastopanjem omogoča skrbnik varovancu nastopanje v pravnem prometu na življenjskem kot premoženjskem področju.

Skrbnik ne more zastopati mladoletnika pri dejanjih, za katere je potrebna osebna odločitev mladoletnika.

Če je mladoletni varovanec pridobil popolno poslovno sposobnost, ga skrbnik ne more več zastopati.

Zastopanja ni, ko mladoletnik dopolni 15 let.

Posle takrat sklepa sam, potrebuje le privolitev skrbnika.

Za posle, ki jih lahko skrbnik sklepa le s privolitvijo CSD (glej zgoraj), potrebuje tudi starejši mladoletnik privolitev CSD.

Skrbnik mora odobriti vsak posel, ki ga sklene njegov varovanec, ko dopolni 15 let, medtem ko starši odobrijo le pomembnejše posle.

Posel, ki ga sklene mladoletnik brez privolitve skrbnika, je neveljaven.

Če gre za dvostranski pravni posel, je v času negotovosti, ali ga bo skrbnik odobril ali ne, posel izpodbojen.

Enaka sankcija velja za posel, ki potrebuje odobritev CSD.

Zastopanje mladoletnika pod skrbništvom v pravnem postopku:

- (1) če je mlajši od 15 let, ga zastopa skrbnik;
- (2) če je starejši od 15 let:
  - 1) v sporih iz poslov, ki jih samostojno sklepa, opravlja samostojno pravdna dejanja,
  - 2) v sporih iz poslov, ki so veljavni samo s privolitvijo skrbnika, mora pravdna dejanja zanj opravljati skrbnik kot uradni zastopnik.

Skrbnik lahko sklene pravni posel z varovancem, če:

- (1) je to varovancu v korist, in
- (2) v to privoli CSD.

V tem primeru se varovancu postavi posebnega kolizijskega skrbnika.

Pravice in dolžnosti mladoletnega varovanca

Dolžnosti varovanca so korelacija pravicam skrbnika.

- (1) Ker skrbnik varovanca ni dolžan preživljati, tudi varovanec NI dolžan preživljati skrbnika.
- (2) Zaposleni varovanec mora prispevati za svoje preživljanje.
- (3) Varovanec je dolžan izpolnjevati skrbnikove odločitve, navodila in nasvete.
- (4) Varovanec je dolžan je živeti tam, kjer skrbnik s soglasjem CSD določi.

Prenehanje skrbništva

Skrbništvo nad mladoletnikom preneha:

- (1) s polnoletnostjo varovanca,
- (2) s pridobitvijo popolne poslovne sposobnosti zaradi:
  - 1) sklenitve zakonske zveze,
  - 2) po odločbi sodišča.
- (3) s posvojitvijo,
- (4) če roditeljska pravica ali njeno izvrševanje zopet oživi,
- (5) s smrtjo varovanca.

SKRBNIŠTVO ZA OSEBE, KI JIM JE ODVZETA POSLOVNA SPOSOBNOST

Odvzem poslovne sposobnosti

Poslovna sposobnost se odvzame, če nastopijo razlogi ali stanja, ki osebi jemljejo sposobnost, da bi sama skrbela zase, za svoje pravice in koristi.

To so lahko napake razuma, volje, značaja ali hujše telesne napake.

Sodišče lahko odvzame poslovno sposobnost popolnoma ali delno, odvisno od vrste in intenzivnosti razloga.

Oseba, ki ji je popolnoma odvzeta poslovna sposobnost, ima položaj kot otrok do dopolnjenega 15. leta, oseba z delno odvzeto poslovno sposobnostjo ima položaj otroka po 15. letu.

Sodišče lahko dovoli, da taka oseba določene posle opravlja samostojno, brez privolitve skrbnika.

O odvzemu poslovne sposobnosti odloča sodišče v nepravdnem postopku.

Uvedbo postopka lahko zahtevajo:

- (1) zakonec,
- (2) zunajzakonski partner,
- (3) določeni sorodniki prizadete osebe,
- (4) CSD,
- (5) prizadeta oseba sama, če ve za kaj gre,
- (6) državni tožilec.

Sodišče odloči o odvzemu poslovne sposobnosti na podlagi izpeljanih dokazov, izvidov in mnenj izvedencev, posebno psihiatrov.

Če se med postopkom pokaže, da oseba nujno potrebuje skrbnika, se ji lahko postavi začasnega skrbnika.

Dolžnost začasnega skrbnika preneha, ko dobi varovanec stalnega skrbnika ali s pravnomočno odločbo sodišča, da ni razloga za odvzem poslovne sposobnosti.

Postavitev pod skrbništvo in določitev skrbnika

Socialno skrbstvo postavi prizadeto osebo pod skrbništvo in ji določi skrbnika, ko dobi pravnomočno odločbo sodišča o odvzemu poslovne sposobnosti.

Glede postopka se smiselno uporabljajo določbe, ki veljajo za postavitev skrbnika mladoletniku.

Dolžnosti in pravice skrbnika

Dolžnosti skrbnika so enake kot pri skrbi za mladoletnika, le da vzgojno funkcijo nadomesti prizadevanje skrbnika, da se odpravijo vzroki za odvzeto poslovno sposobnost (rehabilitacija).

Obseg skrbnikovih pravic in dolžnosti je odvisen od tega, ali je varovancu odvzeta poslovna sposobnost v celoti ali delno.

Razlika se kaže pri zastopanju:

- skrbnik osebe, kateri je poslovna sposobnost odvzeta v celoti nadomešča voljo varovanca,
- skrbnik osebe z delno poslovno sposobnostjo voljo varovanca dopolnjuje.

Pravne posle sklepa varovanec sam, skrbnik mora za sklenitev dati privolitev.

Če skrbnik ne more skleniti takega pravnega posla v imenu varovanca, mora privolitev dati CSD.

Pri odločanju o tem, katere posle lahko opravlja varovanec, upošteva socialno skrbstvo razloge, zaradi katerih je bila varovancu poslovna sposobnost odvzeta.

Varovanec, ki mu je bila odvzeta poslovna sposobnost le delno, je pravdno sposoben v mejah svoje poslovne sposobnosti.

Če mu je bila procesna sposobnost odvzeta zaradi tožbarjenja (kverulantstva), mora imeti delni odvzem poslovne sposobnosti za posledico popolno izgubo pravdne sposobnosti.

Prenehanje skrbništva

Skrbništvo nad osebo, ki ji je bila poslovna sposobnost odvzeta, preneha:

- (1) ko ji sodišče vrne poslovno sposobnost,
- (2) če varovanec umre.

Poslovno sposobnost sodišče vrne po izpeljanem postopku, v katerem ugotovi, da je prenehal razlog, zaradi katerega je bila poslovna sposobnost odvzeta.

Sodišče lahko spremeni popolni odvzem poslovne sposobnosti v delni odvzem.

Odločbo o vrnitvi poslovne sposobnosti sodišče pošlje CSD, ki nato odpravi skrbništvo.

SKRBNIŠTVO ZA POSEBNE PRIMERE

Primeri postavitve posebnega skrbnika

Splošni razlog (generalna klavzula) za postavitev skrbnika za posebne primere pravi, da je treba postaviti skrbnika takrat, kadar je to potrebno za varstvo pravic in koristi posameznika.

Skrbnika za posebne primere lahko postavijo:

- (1) socialno skrbstvo,
- (2) pravdno sodišče – pravdno sodišče I. stopnje postavi skrbnika tožencu, če bi postopek postavitve zakonitega zastopnika predolgo trajal,
- (3) zapuščinsko sodišče – če so dediči neznani,
- (4) organ postopka o denacionalizaciji – če je denacionalizacijski upravičenec umrl.

Skrbnika se lahko postavi:

- (1) odsotni osebi – če prebivališče osebe ni znano in odsotna oseba nima zastopnika, vendar je treba poskrbeti za pravice in koristi odsotnega ali 3. osebe, ki ji grozi škoda zaradi odsotnosti.
Skrbnika postavi socialno varstvo.
Dediču, katerega prebivališče je neznano, se po Zakonu od dedovanju postavi skrbnika, ki zanj poda dedno izjavo.
- (2) neznanemu lastniku premoženja – kadar je treba skrbeti za premoženje, po Zakonu o dedovanju se postavi takšnega skrbnika, če so dediči neznani.
- (3) osebi, ki je zaradi nasprotnih interesov ne more zastopati zakoniti zastopnik = kolizijski skrbnik – postavi ga socialno skrbstvo mladoletniku pod roditeljsko pravico oz. varovancu, kadar pridejo njegovi interesi v nasprotje z:
  - 1) interesi staršev ali skrbnika oz. se z njimi sklepa pravni posel,
  - 2) interesi otrok pod skupno roditeljsko pravico ali interesi varovancev pod istim skrbnikom.
- (4) tujemu državljanu, ki to varstvo potrebuje – kadar je to potrebno zaradi varstva njegove osebnosti, pravic in koristi.

Skrbnika se lahko postavi tudi:

- ⇒ nasciturusu;
- ⇒ težko bolni osebi, ki ji ni bila odvzeta poslovna sposobnost;
- ⇒ odsotni osebi, za katero je bivališče znano;
- ⇒ osebi na prestajanju prostostne kazni;
- ⇒ otroku, ki ga starši ne morejo zastopati.

Prenehanje skrbništva za posebne primere

Skrbništvo za posebne primere preneha, ko preneha potreba, da bi skrbnik še nadalje varoval pravice in koristi osebe pod skrbništvom.